

Abstrakt

Głównym celem moich badań doktorskich jest znalezienie wspólnych cech charakterystycznych dla pojęcia ryzyka występującego w eksperymentalnej sztuce współczesnej i sportach ekstremalnych.

Długotrwałe zainteresowanie sportami ekstremalnymi i wieloletnia analiza sztuki współczesnej w teorii i praktyce sprawiły, że dostrzegłem podobieństwo między tymi pozornie odległymi dziedzinami. Jest to łączące je ryzyko oraz satysfakcja z jego podejmowania. Opierając się na własnych doświadczeniach zarówno w sporcie, jak i sztuce, badam, w jaki sposób ryzyko staje się narzędziem eksploracji, odwagi i kreatywności, prowadzącym do odkrywania nowych możliwości i przesuwania granic.

Poniższe badania teoretyczne mają na celu zrozumienie analogii między ryzykiem w tych dwóch sferach, ukazując, że jest ono środkiem do osiągnięcia kontroli i innowacji. Obejmują one introspekcję własnej praktyki, wywiady z ekstremalnymi sportowcami oraz analizy dotyczące relacji ryzyka i postępu w sporcie i sztuce współczesnej, co ma na celu pogłębienie zrozumienia roli ryzyka w kreatywności i eksperymentach artystycznym.

Ryzyko to potencjalność wystąpienia niekorzystnych zdarzeń, wynikająca z niepewności co do przyszłych wyników, mających wpływ na istotne wartości. Jego definicja różni się w zależności od dziedziny, a rozumienie tego pojęcia ewoluowało przez wieki.

W kontekście sztuki współczesnej, która charakteryzuje się różnorodnością i brakiem jednolitego stylu, eksperymentowanie i ryzyko są kluczowymi źródłami innowacji, pozwalającymi artystom na przekraczanie tradycyjnych granic i redefiniowanie pojęć artystycznych. Strach, choć mniej widoczny niż w sporcie, wpływa na twórców, którzy często rezygnują z nowatorskich rozwiązań na rzecz bezpiecznych estetyk. W rezultacie presja finansowa i rynkowa często hamuje artystyczny rozwój i eksperymentowanie. Przykładem artystów podejmujących ryzyko w swojej twórczości są: Marcel Duchamp – zrewolucjonizował sztukę, wprowadzając m.in. koncepcję ready-made; Bruce Nauman – eksplorował granice percepcji i tożsamości artystycznej, oraz David Hammons, który poprzez twórczość poruszał tematy rasizmu i władzy. Podejmowane przez nich ryzyko manifestowało się w ich decyzjach formalnych, relacjach z odbiorcą i stosunku do świata sztuki. Eksperymentalne prace, które odrzucają tradycyjne cechy ułatwiające odbiór, często spotykają się z niezrozumieniem, marginalizacją i brakiem komercyjnego sukcesu. Mimo trudności finansowych i społecznych wszyscy trzej artyści kontynuowali swoje twórcze eksperymenty, znacząco przesuwając granice tego, co dziś uważamy za sztukę współczesną, choć często kosztem osobistych i zawodowych trudności.

Sporty ekstremalne zyskały ogromną popularność, redefiniując tradycyjne pojęcia sportu i przyciągając coraz większą liczbę uczestników. Przykład Alexa Honnolda, który dokonał przełomowego wyczynu, wspinając się na El Capitan bez zabezpieczeń, ilustruje, że ryzyko w sportach ekstremalnych nie polega na brawurze, lecz na inteligentnym, skrupulatnie przemyślanym działaniu. Eksperti, tacy jak Eric Brymer, podkreślają, że kluczem do sukcesu jest głęboka znajomość zadania, środowiska i własnych możliwości, co umożliwia bezpieczne przesuwanie granic ludzkich możliwości.

W przeprowadzonych przeze mnie wywiadach z zawodowymi wspinaczami Wojciech Dozent Wajda podkreśla, że choć wspinaczka *free solo* kiedyś była standardem w środowisku, dla niego stanowiła przede wszystkim źródło swobody. Podejmowanie ryzyka w ekstremalnych sportach, takich jak wspinaczka bez asekuracji, wymagało od niego *wyłączenia refleksyjnej świadomości* – nie myślał o konsekwencjach upadku, co pozwalało mu działać intuicyjnie. Krystian Macieja zwraca z kolei uwagę na psychologiczny aspekt tego rodzaju wspinaczki, w której pełne skupienie i wyciszenie emocji podczas pokonywania drogi prowadzi do *katharsis*.

Opis pracy artystycznej powiązanej z doktoratem poprzedzam analizą poszczególnych etapów mojej twórczości. W ostatnim rozdziale opisuję swój autorski język artystyczny, opracowany z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, który ma na celu zaoferowanie alternatywy dla konserwatywnych i populistycznych tendencji w sztuce.